

26.1.1998 – 20.2.1998

אוצרת טלי תמיר

מאשה יוזפולסקי מנהלת יומן-חלומות. היומן מתעד את גבולותיו של מרחב המילוט הפרטי שלה. מהו מרחב מילוט? מרחב פיקטיבי שאליו ממלטים את מה שניתן למילוט - את המחשבה, את הדמיון, את החלום. החלומות כותרו בכותרות, וחולקו לארבע קבוצות, על-פי היסוד שאליו הם קשורים: **אדמה** - ("ילדת איכר ענק", "בצומת ערים נחטפים ילדים", "עושה איתו סקס"), **אוי-ר** - ("אספן עננים יקר", "דרך חור בענן", "מתרסקת לאט", "כבר הרבה זמן מלמדת אותך לעוף") **מים** - ("נגמרו הדגים", "הים נסוג בשקט", "מסננת אצות", "היא טבעה, מישהו מסמן שם", "פליטים בלפלנד"), **אש** - ("יש יער שרוף", "חיילים בגלימות צועדים", "צבא מפוזר בעיר", "שמש שחורה"). הניסיון למיין את חומרי המרחפים של החלום דומה למיון של גלי-ים - ניסיון אבסורדי ומגוחך, שמנסה להטיל סדר והיגיון בחומרים נזליים הגולשים מכל סדק ועושים כרצונם. כאילו היה פה פעם סדר, משהו אחר, שנמצא בבסיס כל הדברים, אך הוא אבד. וכשמביטים בחלומות - מבינים שמרחב המילוט מחזיר את החולם למציאות, לצמתי הערים שם נחטפים ילדים, ליער השרוף, להתרסקות האיטית, לצבא המפוזר בעיר, לפליטים מלפלנד - פליטי-חלום, או פליטי-מלחמה? הדבר דומה לנחש המשיל את עורו ומוצא שוב את עצמו. עורות-נשל העסיקו את מאשה יוזפולסקי הרבה בעבר, כניסיון-מילוט שראשיתו וסופו מגיעים לאותה נקודה.

מאשה יוזפולסקי שאלה אנשים "היכן היית רוצה להיות?" האנשים עונים לה, ושומעים את קולם: שקט, מתגבר, מזדרז, מהסס, מספר על 'המקום' ההוא. על הרצפה מושלך דימוי מצולם שמתאר נופים של איי פארוייאר, מול איי שאטלנד, סמוך לאיסלנד, אי-שם בים הצפוני, בין אירופה לקרחוני הקוטב. נוף האיים השליו, המרוחק והזר מפורר לפירורים, כיוון שהמצע עליו הוא מוקרן מורכב משברי זכוכית משוריינת. שברי הזכוכית המרוסקים אינם מזכירים ריסוק, דווקא, להפך, הם נוצצים וזוהרים והופכים את נוף האי לציור פואנטיליסטי של ז'ורז' סרא. מול נופיו של האי, על מסך נוסף, מופיע ראש-אשה שמלקקת בלשונה לוח זכוכית שקוף. היא מלקקת, וממשיכה ומלקקת, בעקשנות סיזיפית עד לניקיון המלא, עד לחיטוי, עד לבוהק המסנוור. בכניסה לחלל התערוכה נתקל הצופה ב'טוטם' גבוה העשוי סבוני כביסה. ריח ניקיון חריף עולה באפו כשהוא עוקף את עמוד הניקיון כדי לחדור אל מרחב המילוט, כדי לנסות להתאפס על חתך-הצפון, ולהקשיב לקולות הדוברים.

מאשה יוזפולסקי מציעה את החלום ואת האמנות כאופציה של ריפוי. היא בונה מעין חלל-תפילה: אפלולי, פרטי, מיסתר מעט. אך מי ששוהה בחלל הזה מגלה שהנוף הוא פטהמורגנה וריצוד האור אינו קרינה של זוהר, אלא חתכים של שבירה ופציעה. ברוך, אך גם בכוח, מעמידה מאשה את הצופה על אופציית הבחירה שלו: היא לא מציעה לו גאולה שלמה וגורפת, אלא רק אופציה מפוכחת המספרת על קופסת המוח: המסע הפנימי, הניסיון להאיט את הזמן, היכולת למשש את הגבול בין הדמיון למציאות ולדבוק באי שלך: הנקודה האחת שבה אתה נמצא. האמנות כטריטוריה פרטית, כניסיון סיזיפי לטהר עולם שהוא, למעשה, בלתי-ניתן עוד לטיהור.

בציורים-אובייקטים של **רפי בל'ירסקי** מתרחש תהליך כפול של "נדידת יבשות" - לא רק הדימוי עצמו נודד מיבשת ליבשת, מאסיה לאפריקה ולאירופה, אלא הציורים עצמם נראים כמו חלק משלם שניתק ונדד

למקומות אחרים, כשהם משמרים בצורתם את קוי המתאר של אזורי הקיטוע. הגירת הדימויים גוררת אחריה הסטה רצופה של תכונות: הלבן (=צהוב-אוקר) מתחלף בשחור (=חום), התרבותי-ציויליזציוני מתחלף בפראי, הזכר מתחלף בנקבה, הטהור בחוטא. בלבירסקי אוסף מטאפורות של זהות והוא מתחפש לכושי עוטה-קש ולנזירה עוטת-גלימה בעת ובעונה אחת. הצופה ניצב בפני 'מסדר-זיהוי' של חלקים שברחו או אבדו מסביבתם הטבעית, אולי אף נגזלו לצורך המניפולציה, והוא אמור לחולל את 'קסם החיבור'. בניגוד לקוסם הגדול המבקש שתי מתנדבות כדי להעזר באחת ולנסר את השניה, מבקש בלבירסקי 'שתי מתנדבות' כדי לבצע את הקסם ב'הילוך לאחור', ולנסות לחבר מחדש את הזהות הרצופה והשלמה.

בלבירסקי, יליד ליטא, שעלה לארץ כילד צעיר, מפתח את נושא ההגירה עד להקצנה מוחלטת של שאלת 'האחר' והזרות.

זו כבר לא בעיית ההסתגלות שהעסיקה את פנחס כהן-גן, ולא פיצול הזהות הפוסט-מודרני שמוביל את סידני שרמן בצילומי התחפושות שלה. בלבירסקי מפתח כיוון פסיכו-אנליטי יותר לבעיית הזרות ו'האחרות' כשהוא נוגע בקצוות המאיימים שלה, בשוליים הסהרוריים ביותר הגובלים בהיפוך הזהות פנימה-החוצה, כמו שהופכים כפפה, עד לריקונה מכל משמעות. פעולת הריקון מעידה על קלקול, על שיבוש של תמימות ומלאות שהיו ואינן. האחות המתה, האחות האימפוטנטית, הכושי העיוור, ראש הפרה הכרות ושתי הכושיות שהן, בהיפוך אותיות גם "שתי כוסיות", כל אלה נמצאים במצב של רקבון פיזי או רוחני. במילים אחרות: תהליך נדידת היבשות, המסלול הארוך של הגירת הדימויים הסתיים ב'שום מקום', והתנפץ על סלעי האי האבוד. הזהות האישית, הישראלית של רפי בלבירסקי נמצאת בהיפוך ובהצלבה, בהליכה לאחור, בארכיאולוגיה של דימויים.

טלי תמיר